

# NA KOSUNA NA NONI

Eo hia ni vaha lakamoi so na gilasi a chironunu vaha na Tarunga Tabu ni tatea na pichana na toha na maleho hina lalona na mamaurina na noni.

Na buka pepechi neni ni tuturiha mai i Prans hina uvi 1732. Mai Rev. J.R. Gschwend ni mare vaolu lakaa vanira hira hana a ago ina vera misini lalona na momoru loki i Apirika hina uvi 1929. Sui, ma na "All Nations Gospel Publishers" ni olia na lepo igilisi ma ni ba sana eruka sangatu me chehe sangavulu (250) na lepo languchi ina tovosu vera. Eo, mai dani neni hira a sau ba vanira echikai sangatu rukapatu vitu (127) na kantri. Toha noni hina tovosu lepo, ma na talutaluna na tovosu lotu a sola na mamahela matena vaha na buka pepechi neni ni sangara. Ma ni alahira ma dona na tutunina hina saurongo dou God, vaha hia ni vanira na toha sui na noni hana a tehoru hina kochikochi neni. Esikili hina nonia chari manga God hina uvi chehe sangatu me alusangavulu ono na uvi ni sui ba muringana mai Jisas Kraes ni bocha (586 B.C.), ni lepona susuliha vanira na hina toha God, ma ni kori vaha, "God ni koria, 'Inau dato kusu vanihamu na kosu ni vaolu, ma to talua na papada vaolu samiu. Mai hamu damu hia lia igo toha nau mai nau hamiu God hamu.'" (Ezekiel 36:26-28).

## **COPYRIGHT**

**ISBN 978 - 1 - 77628 - 145 - 9**

**E-MAIL: [info@angp.co.za](mailto:info@angp.co.za)**

**ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS**

**P.O. Box 2191, PRETORIA, 0001, R.S.A.**

(A Gospel Literature Mission financed by donations)

(Reg. No. 1961/001798/08)

# **NA KOSUNA NA NONI**

**HIA HINA VALE TABU GOD TARA MA NA HINA VALEA  
AGOSI LEVOA SAETANA PIPI NA MALEHO SEKO LALONA  
(1 John 3:4-10).**

Tahuna ihoe o ichumia na buka neni daha sola dou tina vaha ihoe o pada hia ni vaha so na gilasi a chironunu, ihoe o dona na berengia na nunumu lalona. Ni vaha moi ihoe o tara dona Taovia, tara mai hoe na hinana vaso Taovia mo visu sana himo mamauri, tara mai hoe o donua mo muri tutunia Taovia. Eo ni dou solahana tina ihoe o berengi konina lalona himo mamauri hoe vaha ai God ni berengihoe hoe. Rongohana na noni ina kochikochi neni ni berengia soba na kokorana na noni taba. Mai God ni berengi kalavataa hina lalona kosuda hita na noni (1 Samuel 16:7). Eo, God ni berengihita ihita vaha kalavata vaso so na mamauri hita ta teoro sana.

Saetana so na borona, ma na tamana na toha na papada ma na sasaha ni choa. Hia na taoviana na rodo ma na taoviana lakamoi na kochikochi neni. Ihia ni dona olia hia ma ni lia na enchel marara, mai hia ni alahira ni avo na noni ma na daki, ma ba muria na sala seko, hina tahu mai neni, ma na tahu ni suiba vaso, sola ni avo lakamoi hira na marumu na choachoana, hira a koria hira hina marumu tutuni God. Eo, hita ta tara laka na karusahania Saetana, rongona ihia ni sola dona oli, ma ni lia na enchel marara (2 Corinthians 11:13,14). Saetana lakamoi na taoviana na kochikochi neni. Eo, hia vaha ni velesira ma ni sorira na toha hina lalona na rodo, mai hira a hia basia berengia God. Mai God sana hina dou loki hia, ma ni sau maia Jisas, ma ni mate ina hai ulusavu i Kalvari ni ata na talumauria na noni ma na daki ina kochikochi neni (2 Corinthians 4:4). Eo, hira hana a tehoro ina seko, mai hira hana a tara muri doua Jisas Taovia a mate sana hira mamauri, na matara ni kisu, ma tara pada lokia God. Rongona na tarungana kochikochi neni ni loki sana hira mamauri hira (Ephesians 2:1-2). Tina vaha hira a berengihilaa na matemate, hira a tehoro sana, ma choho lua,

hira daha dona mauri, ma tina tahara, hira daha sahe somoi lalona na mate tahuha ma daha tehoru hina vachangisavi loki. Sei noni vaha hia ni korua ihia ni tahara chika seko sana, hia ni choali konina. Jisas na dalena God ni mai ma ni mate, ma ni matesia, ma ni labua, ma ni tai rutua toha hina ago na tarunga seko (1 John 3:8). Ma ni hia sola na dou vaha hita ta sivo, ma ta sivo sana hida mamauri, ma ta donua God. Mai God ni dona sangahita hita, ma ta dona tekea, ma na utusia na tarunga, mai hia ni dona choho lua hita. Hita tihilana somoi ta hachu mai sana God, mai God ni dona hachu mai lakamoi sadahita hita (James 4:7-8).

Tahuna ihoe o ichumia na buka neni mo berengia na picha hira, ni dou ihoe o pada doua sana himo mamauri hina lalona na kosumu mo talamia God sana hina marara hia, ma tate labatia na vatana mamauri ihoe o tamania, na mamauri God ni mamahela sana, tara ma na mamauri ni tara dou. Tina na mamauri ni seko kori labaa basia na kokua. Rongona hina lepo God ni kori dou vanihita, tina vaha ihita ta lianga ma ta kokua na seko sana hida mamauri, hita ni vaha ta choalihita ihita konina, ma ni tara chika tutuni sada. Eo, ni dou hita ta kori labaa vania God na seko hita ta agosia. God hia ni tutuni sana hina koritalu hia vanihita, ma ni agosia pipi na maleho ni richo ma ni dou. Hia daha vulihita sana na seko, sa hita ta agosia ma nau hita, ma ta malesanga dou (1 John 1:1-10). Na habuna Jisas na dalena God ni vulihita, mai hita ta malesanga sana pipi na seko.

Ihoe o tehoru vavana hina sulihia Saetana, tara mo tehoru vavana hina sulihia God? Hoe hina cheka na tarunga, tara mai hoe hana marumu God. Tina na seko ni soriho hoe, ni dou o basia na lianga o mai mo ora vania God, mai hia ni dona chualihio, mo ho manga sana. Rongona Jisas ni mai hina kochikochi neni, na talumauria na sekona, ma ni tohilihia, ma ni pichua na hina susulihia Saetana, ma na seko sadahita hita. Jisas hada talumauri hita. Ihoe na hinana God ni dou ho lela mo mamahela hina matana Hia. God ni dona na toha na kokoku sana himo papada hoe, ma na sa ni chaulia himo mamauri. Ihoe o dona ni tahara laka

chika maleho ha koku ina matana God. God ni agosia na valingeda hita, hoe o dona lakamoi Hia ni rorongono? God ni agosia na matada hita, hoe o dona lakamoi Hia ni bebere? (Psalm 94:9). Taovia ni turua ma ni reitutuhua na kochikochi neni, ma ni vanira na susuliha, hira hana hara mamauri ni tehoro ngachi sana God (2 Chronicles 16:9).

Ihia ni berengia pipi na nauna na noni ni ba muria. Tahara laka chika rodo ha dona rodosia ma kokua chikai na sekona hina matana God (Job 34:21,22).

Jisas ni tahara tamani tutuni sara hira na toha, rongona ihia ni donaa hira sasaha hira (John 2:24).

Sola ni dou mamahela hira hana hara seko God ni vulia ma ni purasahania. Mamahela loki hira na noni hana Taovia ni tara kore tahanira rongona hira a nau sasi, ma manga sana toha na seko (Psalm 32:1-3).

## **NENI KORIHASALANA DOU SO NA PICHA HIRA NA PICHA NAHONAHO**

Lalona na picha nahonaho neni ni tatea so na kosuna na noni ma na daki seko, vaha na Buka Tabu ni koria. Na hana ni vaha na tarungana kochikochi neni ni soria, ma na toha na maleho vaha na noni ni sola ngalao. Hia ni vaha na nununa tutuni so na kosuna na noni vaha God ni berengia. Na mata ni chichi, ma ni tara moro dou. Neni ni lepona so na noni ni inu ma ni bule, vaha ni koria ina Proverbs 23:29-33. "Tate vaniu nau sei ni sola na inu ma ni tovo ba ba ni avo na inu vaolu. Mai nau to tate vaniho na noni ni tahara tamani mamahela sana hina tetehoro." Hia ni tara tehoro ina rapo, ma ni chachasivo pipi dani. Na matana ni chichi vaha na habu, ma ni avo lakamoi na kira hina kokorana hia. Basia talusangaa na vuaeni se na inu ha perobulesiho. Ni chichi ma ni sola bere dou hina lalao kapu, mo vachangi doua tahuna ni sivo hina liomu ma ni sahe ina tobamu, mai hina mumuringana so na inu. Bongibongina na dani vaolu, ihoe o dona vachangia vaha chika muata seko ni haniho hoe, ihoe





o maturu tolotolo, mo tara tangomana na lepo richo.

Vavana na lovana noni ina picha, hita berengia na kosu. Hina lalona na kosuna na noni ha, hita berengia toha vatana animolo, me kesana laka na maleho a tehorovia. Maleholevo hira a tate labatia so vaha toha na seko hina lalona na kosuna, ma na mamaurina na noni ma na daki sui. Na vatana mamauri vaha soha na borona ma na nikuna pipi na seko hita ta berengia ma ta donaa. God ni kori vania ai noni a chari manga God Jeremaea, ma ni kori vanihita hita, korio, “ni tara laka chika noni ha dona hina lalona na kosuna ma na mamauri na noni. Tahara laka chika maleho ha seko vaha na kosuda hita, ni vaha so na oche loki ni tara dona dou” (Jeremiah 17:9).

Jisas hia ni lepo ngolingoli ma ni kori vaha, “hina lalona na kosuna na noni ni vura mai na papada ni seko. Ma ni alahia hia, ma ni naua toha na maleho ni seko vaha na leloa chikai, na vailabu, na kiboha longatave, na vangakoku, ma na toha laka na maleho seko vaha na choalia chikai, na ora, na hotuhotu, ma ni avo laka na maleho ni tara dou. Na maleho sui lakalaka hira ni tuturiha hina lalona na kosuna na noni, ma ni naua hia, ma ni tehorio ina mamauri ni seko, ma ni bau” (Mark 7:21-23).

## **NA MANU NI SOLA NA BERE MAMAREHA**

Rongona na pikoko ni sola na bere dou na toha a so labaa a ngangavina. Neni ni vaha so na mamaurina na noni ni sola dona hotuhotu. Eo, lusipa hina nanahona hia ni sola bere dou vaha hia hina enchel vaevae God. Ba ba, ma ni lua na salana itohu, rongona ihia ni hotuhotu, mai hia ni lia soha hana hala God – ihia na tarunga (Ezekiel 28:12-17).

Na hotuhotu ni tuturiha, ma ni talu mai hina vatalena na kebe loki, ma ni tatea vaha ni avo na sala na toha ni dona hotuhotu sana. Kesana a hotuhotu sana ira tamani, kesana sana hira dodona. Kesana a hotuhotu sana popolo hira a sahelio, eo, me kesana sana na maleho hira a chaua hina liora se hina valingera, ma talua na kakaura. Vaha ni lepona

maka hina Isaiah 3:16-24. Kesana a hotuhotu sana na tutuara, kesana sana na verara, kesana sana hira teteoro, me kesana na rongona hira a sola dona na chachangi, me kesana laka na maleho. Hira a purasahania vaha God ni tara ngalao, ma ni tongoa na hotuhotu, hia ni tate labaa so hina mamahela hia vania na hana ni sivo hina mamauri (1 Peter 5:5). God ni sovea na hotuhotu ma na talu halahaho konina na noni (Proverbs 8:13). Na hotuhotu ni alahia na toha, ma ni ba hina salana na mate, ma na hana ni padaa, koria hia ni loki, hia ni dona puka (Proverbs 6:18).

## **NA NANIGOT SE NA MEE**

Na nanigot hina ago hia ni malavaha so na sa na kokorana na noni ni ngalao. Na noni ni sola dona papada seko, ni dona kiboha longatave. Toha na seko ni lepona ina buka neni, ni halaha mai loki solahana hina tahu vaolu neni vaha hita ta chau na susuina na dani ma na tahu. Eo, ni dou hita ta padaa ma ta donaa vaha ni tutuni hina lepo Jisas ni koria hina ruka toha na uvi ni suiba (2'000 years ago) "hina susuina na dani daha malavaha so na dani hina tahuna Sodom mai Gomorrah." Tara soba na seko ni tehorovia, ma ni sekolia na noni ma na daki. Hia vaha ni sekolia lakamoi hira tetehoro hira toha hana talukae, mai hira hana sasani loki, mai hira hana sasani pepechi. Na toha na maleho seko ni naua hina mamauri na toha ma ni seko, kesana so na maleho vaha na ba hina valea bere picha, berengia toha picha seko hina lalao buka, ma na hira hina pepa, ma ni avo laka na maleho ni naua na toha dani neni, ma ni tara dona na tutuni. Ni avo na maleho seko hira, God ni berengia, ma ni tara mamahela sana. Ni avo ma ni avo na borau ma na baka daki a berengia na pichana kesana vatana mamauri ina valea bere picha. Mai hira ngalao tehoru muria mumuringana, ma tahara mamahela. Hira a tehoru ina vangamaa, ma sahavi konira pada visa na sa hira a naua. Hira a ngalao naua na maleho hira, mai hira hia lia na noni ma na daki malahai ina tahu hira a tehoru ina kochikochi neni.

Ina valea havai lakamoi echikai na salana vaha na seko ni tuturiha ai. Hira a tara na muria na mamauri vaha hira hina

malahai God, vaha Joseph (Genesis 39) mai hira kesana laka a tehoru sana. Tina vaha hira na noni tarungaha isau a dona labu matea na noni ma na daki hana a kiboha longatave, neni ni dona sanihita, ma ni sangahita, ma ta berengihilaa na mamauri vaha ni tara dou, mai hita ta hia basia chaulia hina pede God. God ni koria basia saichachangi na seko vaha na ngaloo kesa daki se na daki ni ngaloo kesa noni. Balihi sana! Rongona kesana na seko hita ta agosia ni tara sekolia na kokorada, mai hia na noni ni kiboha longatave, ihia ni naua na seko ni labusia na kokorana, ma na hina mamauri. Iho o tahara dona vaha na kokoramu ho hina vale tabu God, hina Tarunga Tabu hia ni tehoru lalona himo mamauri, vaha God ni kusu vaniho. Ihamu tara tamanimiu konina hamu, hamu hinana God, hina tamani hia (1 Corinthians 6:18-19). Sei ni sekolia hina vale tabu God, hia God daha sekolia lakamoi. Rongohana hina vale God ni tabu, ihamu so hina vale tabu God (1 Corinthians 3:17).

## **NA BOLO**

Na bolo, ni lepona so na seko vaha na inu, ma na bule, ma na kuta vangakoku, ma ni sola kutana. Ihia vaha na animolo ni sola dona singi, ma ni dou vania tehoru ina nauna na kocho ai. Na bolo ni hania, ma ni konomia soba na sa hia ni ba ma ni berengia, maleho ni dou se maleho ni seko. Eo, ni vaha lakamoi so na kosu ma na mamauri ni seko. Hia ni ngaloo ma ni mamahela sana pipi na papada seko, koria kesa maleho ni seko, berengia kesa picha ni tara dou, ichumia kesa buka ni lepona na seko, me kesana laka na maleho. Na kokora hina valetabu God so moi. Vaha vai hita ta dona sekolia sana na maleho vaha na pipiala, na dami, na maruana, ma na kesana na meresini hana ni susuliha, kesana na rau, me kesana laka ba maleho hana ni dona sekolia ana kokora Taovia, ma ni soria na mamaurina na noni ma na daki dani neni? Hina susuliha konina so moi God ni dona tohi pichua, ma ha mangasalaa hana vaha na mavuru ni sahelia, ma ni sekolia, ma ni lia na hina cheka na tarunga. Eo, pahui na noni ma na daki a dona dou vasoa na pipiala ma na dami hina valea lotu ni tara richo. Vaha vai so mai ho o pipiala mo damidami mo agosia toha maleho

ni sekolia na kokora? Rongona na kokora so hina vale tabu God, tara chika vale lotu. Polo, hina noni ago God ni koria, “Ihamu mu dona doua, hamu na hina vale talukae God, ma na hina Tarunga Tabu Hia ni tehero lalona himiu mamauri hamu. Eo, tina sei ni sekolia ina vale tabu God, hia lakamoii God daha labua” (1 Corinthians 3:16-17; 6:18-19).

Na noni ni sola dona vangakoku, ni tara chika rongona ina tabana sana God. Hita kuta na rongoa mauri, tara hita mauri rongoa kuta so ba. Na hana ni kola ni dona masu tahuna ni hania na tirenge dou, mai hia na hana ni vangakoku, ma ni sola ngalo levoa, hina papada ma na hina lepo, hia ni kokoria soba, “Palau! Palau!”

Na vangakoku ma na ngalo levoa ni utu tau chaulia chika mamahela, ma ni tara tauha vonulia na dou ma na rapo. Eo, vaha ni koria hina Ol Testament, “na noni ni sola kutana, ma ni sola inu, ma na bule, hira a taia ina makara, ma ni mate” (Deuteronomy 21:18-21). Na hana hira a sosola inu ma bule, ma ni sola na kutara, chikai na dani hira daha tehero sivo solahana, ma daha tara tau tamania chika maleho dou. Tina vaha sei ni tehero matena soba na kuta, ma na maturu, hia chika dani daha sahelia na popolo bochabochoa (Proverbs 23:21). Dou padaa ni vaha so echikai na noni ni sola na tamani, ma ni sola na kutana, ma ni muria soba sa hana hia ni padaa, daha mate, ma vachangisavi sana hina kebe loki. Na maleho seko na inu ma na sa ni nau vania hana ni sola na inu, hita tara dona kori ha salana. So na toha a dona doua, mai hira a tara pada matahunua, hira a sola pada malamalaa. God ni lepona dou sana hina revo hia, koria, “hana ni sola inu ma ni bule, ni utu tau sahe longa ma tehorovia na verana God.” Na bia ni tara chika tirenge, hia na inu soba ni bulesia, ma ni naua na papadana noni, ma ni tara dona sasaha richo, ma ni naura hira hana a inu ma bulebuleha. Hira a sola papada seko, ma vailabu, ma labu noni mate. Tina hira tara inu, hira daha utu tau agosia na sasi hira. Inu solahana, ma na bule ni naura hira ma haila bulebule. Sola seko solahana na tahoia na inu (Proverbs 20:1). Hira hana a agosia ma chabiria na bia ma na inu

susuliha hira a seko vaha lakamoi so hira hana a inuvia. Hira a sasi ina matana God. God ni koria, “ba, ma mu mate, ma mu mabulu hamu na malahaina na botelea vuaeni, mu hotuhotu ma mu vovoo matahu tahuna mu agosia na inu” (Isaiah 5:22). Ihoe daho tamani vacha tina o kusua na inu vanira hira hana a tehoru saisuho (Habakkuk 2:15). Ihoe o dona doua vaha hira hana a tara dona Taovia ni utu tau tehorovia ma tamania na verana God. Basia bule hoe! Na toha hira hana a chuchuporu vania na noanoa se a vaibelihi, tara mai hira hana na noni a taulahania na noni, ma na daki taulahania na daki, mai hira hana a sola na beli, ma vangakoku, ma sosola na inu, tara ma sekolira kesana – hira sui lakalaka na toha hira tara laka chika noni sara hira daha dona sahe ma tehoru lalona na verana God (1 Corinthians 6:9-10).

Na seko hana ni tehorovia na noni ma na daki kesana so na noni ma na daki a vaingalohi, kesa naunau seko, vaha chuchuporu vania na nununa kesa maleho, vaha na manu, na muata, tara ma na tarunga. Toha a vaisekovanihi, ma vailabuihi, ma vaichichivotahi, tara ma tehoru totoivosi ina tovosu vera, hira a naua toha na maleho ni seko. Hira hana a naua na maleho hira, daha tara tangomana sahe, ma tehoru hina verana God (Galatians 5:19-21). Basia inu ma na bule sana na inu susuliha rongona daha sekolihamu, ni dou so hamu mu vonu sana hina Tarunga Tabu God (Ephesians 5:18).

Jisas vaha hia ni solora, ma ni kori vanira, “Sei ni marou matena na maleho na Tarunga Tabu ni ngaloa, dou hia mai, ma inu sagua nau” (John 7:37,38). “Mu mai sui popono hamu hana mu ngalo inu, ma mu marou matena na kolo neni, mai ihamu hana mu tara tamani golo, mai ma mu kuta, ma mu inuvia na vuaeni ma na meleki. Ni tara tauho volia” (Isaiah 55:1). “Sei mai sei daha inuvia na kolo nau to vania, ni utu laka tau marou. Na kolo nau dato vania daha vura mai sana hia na kolona mamauri, ma kusu vania hia na mamaurisali” (John 4:14).

## NA VONU

Na vonu ni lepona ma ni tatelabatia so na kakai ma na vovoo rongomanga kesa. Ma na kesa maleho tarungaha hira dona agosia sana. Tahara na ngalo rongomangara hira na lokina, ni seko vaha lakamoi so hira hana a talukaea na tarunga (1 Samuel 15:23). “Na noni kakai hana ni sove ago, hia ni labu konina hia. Maleho soba ihia ni tehoru ma ni pada na sa hia ni ngalao ha tamania” (Proverbs 21:25,26). Joshua ni kori dou vanira hira na toha na Israel, “Ihamu basia na tehoru hoto; mu savua, ma mu ba, ma mu taho pipi na maleho hina lalona i Keinan” (Judges 18:9). Na noni vaha hia ni sola vaso so na kakai, ma ni tara na naua kesa na maleho God ni ngalao. Jisas ni kori vaha, “Ihoe o susuliha somoi, mo sahe ina machapa ni tara loki” (Luke 13:24). “Sei ni kekeche, daha vanotuhua” (Matthew 7:8). “Hira noni hana a ngangaulaha a sekolia ma taholihia na verana God.” (Matthew 11:12).

Tara turu doua ma na pada ngolingolia na mamauri, ma na sa na Tarunga Tabu ni ngalao, ni dona alahihita hita, ma ta ba ina matemate. Ni utusihita hita ma ta vovoo tataru vania God, ma ta tara dona kechea toha ina kokoku God, ma ta tara taho hilaa hina koritabu dou God; ni alahihita ma ta chau nauna, na salana na mate. Tahuna God ni ngaloho hoe o kusu vania hia hamo mamauri dani, na tarunga ni dona koria lua ma chau longana tuni o kusua hamo mamauri, tara ma kesa tahu dou vata daha mai. Eo, na tahu hira hita ta tara dona, God soba ni dona. Ma tina ihoe o mate, mo tara tamania mamauri, mai Taovia ni tara tehoru samua daha sola ba ha seko. God ni koria, “Tina vaha ihoe o rongonia God ni lepo dani, basia na ngachi sana himo mamauri vaha hira na tutugamiu vaha a naua God, ma ni tara na mamahela” (Hebrews 3:7,8). Evisa na toha a mate, ma tara tamania na mamauri sana na Tarunga Tabu rongona hira a pitua kesa dani dou vata daha mai, ma na dani dou hira a vovoo chau mai. Longana hita tara tamanina.

Hira na noni ma na daki tarungaha a dona agosia toha na maleho sana na kevona na vonu, neni ni tate labaa na seko

vaha toha a dodonu sana, vaha na machiki ma na hira, ma tara hira donua na God hana ni mauri. Vaha hina tahuna na tovtovo, na oche, ma na tahuna na chachasivo hina mamauri ma na kokora. Na Buka Tabu ni kori vanihita hita ta hila asana na God hana ni mauri, hia ni dona na sangahita, basia dodonu sana kesa maleho laka ba. "Taovia ni alahia na noni na sala hia ni ba muria" (Psalm 37:23). "Vaha vai, kesana a oche? Ni dou hia ha ba ma chau sana ina noni God, ma tataru matena, ma savula na oela sana hina asana Taovia. Eo, ma na tataru ha ina tutuni sana Taovia ni dona naua na noni ocheoche ha, ma ha dou, ma na seko hana hia ni agoagasia God daha vulia hia ma malesanga. Korilaba na sa ihoe o nau sekoa vania chikai na kasimu mo tataru sangaa lakamoi" (James 5:14-16). God ni lepo vanira hira na Israel, ma ni kori vanira, "Basia labua na dalemui ma mu kerera imiu sala kere, basia talamia imo toha, ma murira hira hana a koria a dona na sa ni mai naho, se hira hana a dodonu sana kesa maleho tarungaha, basia talamira se lepo saisuiru na tarungara hira noni mate. Na Taovia amo God ni tara ngaloa na toha hana hira a naua na maleho seko vaha hira" (Deuteronomy 18:10-12). "Hira daha tehoro tano ina vera heven, hira hana a dona alahira hira na toha, ma ba hina nauna ni seko, mai hira hana a dona agosi machiki, mai hira hana na mamauri seko sara, mai hira hana a labu noni mate, mai hira hana a chuchuporu vania na noana se na nununa kesa maleho, mai hira hana a lepo ma naua ni avo na maleho ni choa" (Revelation 22:15). "Basia ba ma na rongo taluhasa sara na toha a dodona lepo sangaa na tarungana noni mate, tina hoe o naua ihoe tara tihilaa o agosia kesa ago dou vania Taovia. Inau hamiu Taovia ma na hamiu God hamu" (Leviticus 19:31). "Na toha dona kori vaniho ho ba mo vesuara hira hana a koria hira a dona na sa daha chauliho ina tahu na maiana, mai hira hana a dona lepo hahasa, ma na lepo tara chikai rongohilaa. Kesana lakamoi a ngaloa rongonia na tarungana hana ni mate ma lepo saisuiru ma koria na sa daha chaulira hira hana na noni mauri. Eo, ni dou ihoe o tuhua ira lepo mo kori vaha, 'lhamu mu rongonia so na sa Jisas Taovia ni sanihamu hamu, basia rongonira hira hana a dona lepo saisuia na



tarunga tau sekolihamu hamu” (Isaiah 8:19,20).

Tahuna hoe o ichumia na buka pepechi neni, God daha lepo vaniho, koria ihoe tihilana o pilolihi sana hamo seko, mo kusua hamo mamauri vania Hia, mai hia tina na tarungana na vonu vaha ni tehoro ina kosumu hoe, daha choni maia ni avo na papada samua hoe, koria ni dou ihoe o lua talua basia padaa ma na nua na maleho ni dou, ma ni vaniho hoe na matahu. “Na sa so hira ago papi nau, ma ago bohulu nau, mai hira toha daha koriu nau tahuna nau nu muria Taovia? Sa so da laba tahuna nau nu talaka sanga havai ma na lele tara ma kesa nauna inau nu chaulia na mamahela na kochikochi neni ai?” Tuhua hoe o berengihilaa na tamani loki sana Jisas - na dou, ma na rapo, ma na mamahela loki - hoe o tuturiha berengia na sa na kochikochi ni nau vaniho hoe, mai hoe o tara ngalo lua mo tahoia Jesus lalona na kosumu. Tahuna hoe o matahunua soba na noni ma na matemate, hoe hinana na tarunga, mai hia ni velesiho hoe. Ai Kraes ni mai, ma ni chuara, ma ha manga hira hana na tarunga ni tamanira, ma ni sorira sana hira tetehoro hira, rongohana hira matahunua na matemate (Hebrews 2:14,15). Na tarunga ni tara ngalo rongomangana hina lepo Jisas, ni nauho hoe mo sola ngachi, ma na kosumu ni ngachi vaha so na kevoa vonu.

## **NA LEPAT**

Na lepat ni sola dona na vaihanihi ma na animolo ni sola kirikoreha. Na ngangaulaha ma na kore kesa, ni ba loki ma ni tehoro sana hina mamauri na noni ni dona alahia ma ni nua na noni ma ni ngalo labu noni mate. Ihoe daho tovoa kesana na tahu utusia na ngalo kore kesa, ma tina tara ma daho berengia tahuna na kore ha ni laba loki ni sola ba daha seko. Maleho dou solahana tina ihoe o dona na kore ni tehoro lalona himo mamauri, vesua Jisas ma mangasiho mo manga, basia talamia na kore ha alahiho ba sana nauna na seko ai (Psalm 37:8). Na ngangaulaha ni sola seko ma na mate sana (Proverbs 27:4). Basia talamia na kore ma tehoro koku lalona himo mamauri (Ecclesiastes 7:9). Taho lihia na kore ma balihi sana na mamauri (Colossians 3:8).

Pahui na noni a tara suliha ma matahu, tahuna so hira inu ma vaha so hira na noni vovoo matahu, ma sola suliha, ma naua avo na maleho ni seko, ni vaha so na inu hira a agosia sana na habu seko sana na muata (Deuteronomy 32:33). Tuhuviusua na seko sana na seko ni michua vania na kosu ma na mamauri ni vonu na seko sana. Hita tuhua ta dona doua God ni vania hana vacha pipi na maleho ni seko. Jisas ni kori vaha, “Dou vanira hira hamo saitehoru vaha hoe o dou vaniho hoe” (Mark 12:31). “Mo dou vania lakamoi hamo hala” (Matthew 5:44). God ni koritalu, hia daha vulia na seko hita ta agosia, tina vaha hita ta pada purasahania na sa seko hira a nau vanihita (Matthew 6:12). God ni tara ngaloa na tarunga seko ni dona na kilivohi. Na papada seko vania chikai, ma na ngalo vailabu ni tehoro hina lalona na kosuna na noni. Eo, ma ni hia dou tina na rapo tutuni ha boraha hina lalona na mamauri ma hia tehoro savaliu.

## **NA MUATA**

Na muata ni bulesia ma ni choalia lvi ina lalona na uta ldi, ma ni pichua na sai ma na papi dou solahana vatalena Adamu mai lvi mai God. Saetana ni sola na ora vania Adamu mai lvi rongona hia ni dona ma ni berengia iruka ako loki, ma ko reitutuhua na kochikochi neni, sana hina tehoro manelaka saisuia God. Hia ni tehoro salana ma ni bocha mai sana hina ora se sasaha seko, ma ni agosi horoa harako mate, ma ni tangomana, ma ni vechoa hirako papi iruka saisuia God. Na tarunga lakamoi so ha ni ora se ni sasaha seko, ma ni labua, ma ni sekolia na mamahela sana hira mamauri kesana, tahuna hira a berengia vaha kesana a tehoro dou ma mamahela. Na ora se na sasaha seko ni taho maia na papada seko hina lalona na mamauri, ma ni sekolia na mamahela hana hira kesana a tehoro sana, ma ni dona lakamoi na kore, ma ni chau na vailabu mate. Vaha na mamauri vaha ha, ni dona chaulia so na noni ma na daki tataulahi. Na noni tataulahi ni sola so hia dona na kore seko solahana tahuna hia ni ora vania atina, ma na papada seko vaha ha ni vovoo sui kesa (Proverbs 6:34). Eo, hina toha na ago me kesana laka na maleho hita ta agosia, na ora se na sasaha seko ni taho maia na vachangisavi ma na vaisekolihi.

Vaha lakamoi hira hana na nonia naho ina ago Taovia hira tamania lakamoi na ora ma na sasaha seko. Tahuna God ni turuvira kesana hana marumu hia ma ago liugnisia kesana, hira a dona na papada ora se na sasaha seko. Hira tihilaa a reresi दौरा ma basia talamia na sasaha vaha ha na sekolia ara mamauri. Ni dou hira tihilana a vonu sana hina dou God vaha hia ni kusu vanira sana hira mamauri, hira sana hina Tarunga Tabu God (Romans 5:5). Tina tara tutuni, hira ago hira vania Taovia, tahara tauha chika dou ma na mamahela sara rongona na ora se na sasaha seko ni vovoo balihi laka sara hira.

## **NA KULAU**

Na kulau ni lepona ma ni titihila so sana na vangakoku ma na kuta loki, sana na kuta dou ma na ngaloo avo na golo se na tamani, hia so na borona ma na nikuna toha na seko (1 Timothy 6:10). Echikai na vatana kulau ni tehoroo i Kogo, na asana chika veraloki i Apirika. Na vatana kulau ha, na hana so hia ni hania na lolokea, na tabara, ma na maleho vaha hira, hia dona hania ma ni chau chikai meruka hira sangatu ma ni pocha na tobana ma ni mate. Na noni ma na daki vangakoku ni vaha soha, tara dona padaa ma na sangara hira hana tara tamani chika maleho, mai hira hana tara susuliha agosia kesa hira tamani. Hia ni ngaloo soba ha tamania, avo ma ha avo na tamani ina kochikochi neni. Jisas konina ni koria, “Basia na bochoa ma na kokua na maleho ihoo o tamania ina kochikochi neni, rongona ni dona seko ma ni tahaa, ma na noni belibeli ni dona sahe vale ma ni tahoo. Dou so hoe o bochoa mo talu doua himo tamani itohu verana Taovia, rongona iai soha himo tamani tahara tau seko ma ha sui, ma ni tahara chikai tau belia. Rongona na tobamu ma na himo mamauri hoe, hia so sana na himo tamani ni tehoroo ai” (Matthew 6:19-21). Hina buka tabu, hita berengia, Akan mai hira hina bohulu hia a tai matera so rongona Akan ni sola ngaloo golu ma na siliva ma na popolo doudou (Joshua 7). Jiudasi lakamoi hana duli Jisas, ni liho konina, rongona ihia ni sola ngaloo golo, ma ni liangaa, ma ni chabiria hana Taovia. Na golo God ni agosia ma ni tahara chika seko sana vaha lakamoi na golu. Na seko loki so hina

lalona na kosuna ma na mamuraina na noni ma na daki ni niku ma ni koku ai.

Na toha ma na toha na vatana na noni ma na daki ina toha vera ma na vunguvungu a sekolia hira mamura, ma na mamuraina hira bohulu sana na ngalo matematea tamania kesa tamani loki. Hira a kechea na tamani sana ni avo na sala, vaha na pilei daesi, ma na pilei kura, ma ba ina kasino ngaloa tamania avo na golo. Na ngalo tamani kesa avo ma avo na golo ni dona alahia ma na chokalia na noni, ma ni dona ba beli, labu matera kesana, ma ni labu matea konina hia. Sola ngalo golo ni tamania ni avo na masangana, chikai so, noni ngaloa ha tangirongoha asana, ha halaha sana sulihia ma loki liungisia kesana, tamania avo na golo ma butulisivoa na tara tamani ma na lionga. Ni avo na lotu a sola ngaloa asara ha halaha lakamoi liusia asana God. Ma tara ngaloa hira ina marumu God ha muria Taovia (Mark 9:38). Jisas ni koria, “Reresi hamu, ma mu berengi doua rongona toha na vatana ngalo levoa, rongohana na noni ni tara mauri sana na maleho hia ni tamania, achamoi hia ni sola tamani golo” (Luke 12:15). Na tutuhununa na noni tatamani ina Buka Tabu ni kori vaha, “chikai na tahu echikai na noni sola ni tamani, ni tamania na kochi ma ni chuka ni avo na hai vuavua ai. Na hai hira a halaha ma sola ba tamani vuara. Na noni ha ni tehoru ma ni sola ni papada. Koria inau nu tamania ni avo igo vuahai ma ni tara chika sala talura. Neni nau dato vutia na vale tuali ma to loho vaolua, ma to hia talua igo tirenge, ma na toha laka na vua hai hira lalona. Sui, ma to kori vani konigu, noni ihoe o chau so sa nau nu panda ha, ihoe o tamania ni avo imo maleho dou daho tehoru ni avo na uvi. Tehoru soba hoe mo kuta, mo mamahela sana himo tamani. Mai hia God ni kori vania, “ihoe o tara sasaha o bule. Na bongina vaso neni himo mamura dahi balihia samua, mai sei dahi tamania toha maleho hira, hana ihoe o chupura hira.” Hia ni vaha kalavata so hira hana a talukaea ira tamani vani konira hira. Hira a vaha hoto soba ha, rongona God ni berengia ma ni dona na maleho hira ni tara chika tamani tutuni (Luke 12:16-21). Tina vaha chikai noni ni tamani poponoa na kochikochi neni, ma

ni tara tamania Jisas, noni ha daha lua so hana mamauri (Mark 8:36). Mai Jisas ni kori vaha, “hia so nau nu kori vanihamu basia na posu sata sana na tirenge hoe o kuta mo mauri sana, se na popolo hana ihoe dahō sahelia ina kokoramū. Ni dou na oliolina maleho hira, ihoe o pada lokia so hina tangirongoha God, mai hia daha kusu se vaniho na maleho loki hira. Rongona na tobamu ma na mamauri hoe ni bere muria so na himo tamani” (Luke 12:22-34).

## **SAETANA**

Saetana, na tamana toha na choa, mai hira lakamoi hana a dodona lepo choachoa, hia lakamoi so ni nau hita, ma ta seko ma ni loki sana na kosuna noni ma na daki. Jisas ni kori vaha, “ihamu na dalena na tarunga, mai hia lakamoi so na tamamiu. Ihamu ngalōa so muria ma na agosia na maleho tamamiu ni ngalōa.” Hina nanahona kalavata Saetana na nonia labu noni, ma ni tara chika tutuni sana. Tahuna hia ni choa, hia ni naua soba na sa hia ni nanau saia, rongona hia na choa, ma na tamana na toha na maleho ni tara tutuni (John 8:44). Na choa pepechi ni seko vaha lakamoi na choa loki. Kesana na choa ni mai sana na lepo kesana na mamare ni choa, me kesana na maleho toha ni naua na choa sana. Na noni ni tara tehoro ina tutuni, hia na noni choachoa ihia ni tovoa olia hia, ma lia na noni dou, ma ni tara tangomana. Ai God ni tara dona choa, na Kristin vaha lakamoi soha, basia choa (Titus 1:2). Tina hita ta koria ihita ta tehoro saisuia Taovia, ma hia ida tetehoro hita, vaha hita ta tehoro ina rodo. Hia ni vaha so hita ta choali konida sana hida lepo ma na sa hita ta dona agosia (1 John 1:6). Hira hana vaha ha utu tau sahe ina verana Taovia, hira hana a muria na sasaha seko, mai hira hana a naua na machiki, na hana a sola ngalo nau seko ma na labu noni, hira lakamoi hana a talu halaha kesa maleho vaha na muata a dodona choa hina sa hira koria tara ma naua (Revelation 22:15). God ni tara ngalōa hana ni sosola dona choa (Proverbs 6:19).

## **NA VETUHU**

Na vetuhu ni kori labatia na mamaurina na noni. Neni na

kosu ha hia ni sola bau, ma ni seko, ni vaha ni mate rongona ni seko pipi tahu, ni rodo, ma ni vonu sana na seko, ma ni tara dona berengihilaa na sa hia ni agosia. Na kosu seko neni kesana tahuna ni rapo, kesana tahuna ni tara na rapo, ni sola na dona na tu sana kesa maleho. Na kosu ha ni mate, ma ni tara vachangihilaa tahuna hia ni tara donu doua Taovia, rongomangana so hia na tarunga seko ni choalia, ma ni muria na sa na tarunga ni ngalao. Ni rongonia hina taluhasa na tarunga ma ni lepona, ma mai na choa na maleho tara tutuni (1 Timothy 4:1,2; Hebrews 10:22).

## **NA MATA**

Na matana God ni berengia pipi na maleho ni tehero ina lalona na kosuna na noni ma na daki. Tahara chika maleho a koku hina matana God ni vaha na ruuna kebe. Mai hia ni dona, ma ni berengia pipi na kokoku, ma na papada, ma na sa na noni ni ngalo agosia hina lalona ina mamauri hia. Acha vaso tina ihoe o agosia kesa maleho ni seko hina rodo, ina lalona na hoana se hina na gou se ivai soba ai, God ni berengia. (Na mata ina picha ni vaha lakamoi so na sa ni tatea ina ngongorana noni).

## **NA LAPILAPINA PEPECHI NI VAHA NA KEBE**

Na lapilapina pepechi na kebe hana ni tehero talihutia na kosu ni vaha ni tate labatia hina dou God. God ni tara ngalao na seko. God ni dou vania na noni ma na daki, ma ni tara ngalao ha mate ina seko. Hia ha pilo lihi sana na seko ma mauri (2 Peter 3:9). Jisas ni mai ata talu mauria na sekona. Na mamahela loki itohu heven matena echikai na sekona ni pilo mai sana Taovia (Luke 15:7). Na lapilapi pepechi hira a lepona vaha lakamoi so na habuna Jisas Kraes, hina lamb God, vaha hia ni taho lihia hana seko na noni ma na daki hina kochikochi neni (John 1:29).

## **NA ENCHEL**

Na enchel ina picha ni malavaha so hina lepo God. God ni ngalao ha lepo vanira hira hana Saetana ni choalira ma tataho sana ni avo na seko ma ni ngolira. Ni dou mate tina hira a pilo lihi sana hara seko ma talamia hina marara God

sana hina dou hia vaha ha mai lalona kosura hira, ma na hira mamauri.

## **NA MANU PEPECHI NI LEPONA MA NI TATELABAA NA RAPO MA NA DOU**

Na davu na tinapadana so na hina Tarunga Tabu God, vaha hia ni tate labatia so na tutunina God, ma na seko ma na sa ni dou sana hina pede God kanau (John 15:26). Na Tarunga Tabu ha hita berengia ni tehoro tano, tara hina lalona na kosu, rongohana so hia ni tara tau tehoro na nauna na seko ni loki ai.

Tina vaha na pichana na kosu nahonaho neni ni bere vaha na kosumu hoe, ni dou ihoe o ora vania Taovia, sangavia na mamaurimu vania hia, talamia na ruuna hina lepo tabu God ha sahe, ma mararasia hina lalona na kosumu. Na Buka Tabu ni koria donua na Taovia Jisas, mai hoe o dona mauri sana na matemate (Acts 16:31). God ni maoni, eo, hia ni koritalu hia daha dona olia na kosu tuali, ma ha vaniho na kosu vaoulu, ma na papada vaolu (Ezekiel 11:19).

## **RUKANA NA PICHA**

Rukana na picha neni ni tatea so na kosu ni pilo lihi sana seko, ma ni tuturiha bere ba sana God. Na enchel ni velesia na iseles na beniti kachi. Ni vaha so hina lepo tabu God. Ni mauri ma ni ago. Ni vavanga liusia na beniti, ni hahani ruka tabana, ma ni tohia pipi na maleho hia ni ba lalona. Ma ni chau hina nauna na mamaurisali noanoa ako tehoro saisai ai. Ma na nauna na chochovata ma na momocho ako sai ai. Ni vaha dona na ngalo levoa ma na toha papada ina kosuna na noni (Hebrews 4:12). Hina lepo God ni soho korina vania hia, “na seko ni tamania na volivolina hia so na mate” (Romans 6:23). Ma na toha popono daha mate, mumuringana na mate, na toha daha sahe lalona hina pede God (Hebrews 9:27). Na salana so na hana ni nau seko, ma ni tara donua Taovia hina lalona na namo ni ruu vaha na kebe saisuia na solpa (chika maleho ni sola bilabila) (Revelation 21:8).





## NA KOSU NI DONA NAU SEKO

Ina limana na enchel chikai, hia ni velesia na kua lova noni mate. Neni ni kori vanihita laka hita na sekona data mate sui lakalaka. Na kokorada vaha hita ta sola ngalo turu doua, na popolo, na kuta, ma na toha na maleho mamareha, vaha hita ta sola na reitutuhu doua. Ma ta pada solahana koria daha nauhita hita, ma ta mamahela sara, hira daha mate ma mabulu, ma na meri daha sahelia ma sekolia. Mai hia hida mamauri hita, ma na tarungada hita ni tehoro saliu na tahu ma na tahu, me chikai na dani data tihoto longa hina matana God, mai God daha pedehita (2 Corinthians 5:10).

Neni hita berengia na hana ni nau seko ni tuturiha hia na taho hilaa hina kori God, ma ni sangavia na kosuna vania hina dou God. Na hina Tarunga Tabu God ni tuturiha na mararasia na rodo hina laloo kosu, ma na mararana God ni sahe lalona na kosuna, ma ni teke lihia na rodo. Tahuna na hina marara God ni sahe mai, na rodo daha choholihi. Na seko ni kori labatia neni ni malavaha na toha na vatana animol hira, tuhua a ba lihi. Hia so sei ni ichumia na talu hasa hireni dou talamia Jisas na ruuna na kochikochi neni ha sahe mai hina lalona na kosumu. Ma na rodo, ma na maleho toha sei ni agosia hina rodo ha ba lihi sana na kosu, vaha ni tatea ina picha neni. Jisas ni kori vaha, "Inau na ruuna na kochikochi neni. Sei soba ni muriu nau, hia daha tamania na marara sana hina mamauri hia, ma ni utu tau vavano ina rodo" (John 8:12). Iho tara tangomana teke lihia na seko hina lalona na kosumu sana himo susuliha hoe, se sana himo dodona hoe, se sana hira dodona kesana. Na sala na tutunina ma na douna hia soba Jisas. Talamia Jisas na marara ma ha mai lalona. Ma na rodo ma na toha na seko daha dona ba lihi. Na vula ma na vetuhu ni dona sangahita hita sana ruu, ma ni marara hina bongina. Mai hia tahuna na aso ni halaha mai ma ni marara, na rodo ma na ruu pepechi hira a taha sui. Jisas hia so ni vaha na aso, na ruu tutuni. Tahuna hia ni sahe ina lalona valetabu i Jerusalemu, hia ni teke lihira hira hana a chabiria toha hira maleholevo. Hia ni geoa na tebolo vaha hira a oli golo

kelana, ma na sutulu hana hira a tehoro kelana ma chabiri manu. Jisas ni kori vanira, “Marea hina lalona na lepona God ni kori vaha, ‘igo valetabu nau na valena so na tataru, mai neni ihamu mu naua, ma mu olia, ma ni lia soha na valea kokura hira na noni belibeli’” (Matthew 21:13). Na kosu so na valena God, na valea taluhalahaa God lalona, hia ni ngaloo a tehoro lalona, ma naua, ma bere dou solahana, ma vonunga sana na marara dou ma na mamahela. Jisas tara soba mai ma na vuli lihia na seko, mai hia ni mai, ma ni talumaurihita hita, ma ni chuahita hita, ma ta manga sana hina sosori na seko. Na Buka Tabu ni koria, “tina na dalena God (Jisas) ni nauho hoe mo manga sana na sosori, ihoe daho manga tutuni” (John 8:36).

## **TOLUNA NA PICHA**

Toluna na picha neni ni tate labatia vanihita so hita na kosuna chikai na sekona vaha hia ni pilo mai tutuni sana Taovia. Hia ni berengihilaa hana loki ma na sekotangana na maleho ni seko hia ni agosia, mai Jisas ni mate matena hia hina hai ulusavu. Tahuna hia ni berengia na hai ulusavu, vaha na enchel ma na hina lepo God ni tatea, hia vaha ni solaba ni chachasivo sana hina mamauri. Hia ni sola na papada gou, ma ni pada visua na toha na seko hia ni agosia. Neni hia ni berengia so hina dou loki God ni tatea sana na sa Jisas ni naua. Tahuna hia ni berengia hina dou Taovia sasahana hia ni ora, rongona hia ni dona Jisas ni mai, ma ni mate, ma ni taho lihia pipi hana seko hia. Mai Jisas ni mate salana hia ina hai ulusavu.

Ni tutuni ma ni mana vaha Jisas hira a hulua ma polikoka na lovana saisuia na halo karukaruha, ma poha vuruna na limana ma na tuana. Mai hia ni mate ina hai ulusavu matena hada seko hita. Tahuna na sekona ni pilo mai, ma ni dona doua na sa Jisas ni nau vania hia hina mamauri, ma na kosuna hia ni pilo, ma ni oli tutuni. Tahuna hia ni ichumia hina lepo God, ihia ni vaha so ni berengi konina hina lalona na gilasi a chironunu. Ihia ni pada visua na tahu ni sui ba vaha hia tara muria ma na rongomangana hina



kekecha God. Hia vaha ni berengi visua pipi na seko vaha hia ni muria vota sau, mai hia ni tara laka mamahela sana. Eo, hina tahu neni hia ni mai, ma ni ora vania Taovia. Mai Jisas hia ni hachu mai sana hia, ma na hina dou ma na rapo Taovia ni sahelia na kosuna. Mai hia ni berengia, ma ni dona doua, vaha na habuna Jisas na dalena God ni vuli malesanga na toha hada seko hita (1 John 1:7). “God o agosia mo talua hina lalona igo mamauri nau na kosu ni vaolu ma ni malesanga, mo talua himo Tarunga Tabu hoe sagua nau, mai nau tohia tehoro ngachi samua hoe” (Psalm 51:10). Eo, hina lepo God ni kori laka vanihita hita hia ni mamahela saisuira hira hana ni sivo ira sasaha, ma pilo lihi sana na seko, ma tehoro ina kukuni ma rongomangana God (Isaiah 66:2). Hina Tarunga Tabu God ni vinasaa doua hina lepo Jisas, mai hia ni pada hilaa mamahela hoe na dalegu noni ma na daki hamo seko nau nu vuli lihia (Matthew 9:2). Tahuna hia ni bere ba ina hai ulusavu sana na habuna Jisas vaha ni sariri ai, hia ni donua na sa Jisas ni nau vania hia, vaha na toha na tataho loki Jisas ni chua. Jisas ni sola vachangisavi mateda hita, rongona so hada seko ihita. God ni vania Jisas na vacha loki, mai hia ni tahoia (Isaiah 53).

Na hina Tarunga Tabu God, ma na hina dou hia ni tehovia, ma ni tamani poponoa na kosu vaha ni malesanga. Tahuna na noni ni donua Jisas, ihia ni dona doua, ma ni mamahela sana, rongona hia ni manga sana na seko ni soria hia. Ineni hia ni vanotuhua, ma ni tutunina ina lalona na kosuna hia, vaha na habuna Jisas na dalena God ni mana, ma ni nau malesanga hia sana toha popono na seko (1 John 1:7). Hia vaha ni dona lakamoi na noni ma na daki popono vaha hira a donua Jisas, ihira daha tahara somoi tauha mate ina mate tahuha. Ihira daha tamania na mamaurisali sana God (John 3:16). Sana hina kusua hia konina ma ni mate, hita toha ta manga, ma ta vulivuli sana na hada seko (Ephesians 1:7). Na papadana ma na ngalo nau seko ni ba lihi. Tahuna neni na padaa so God ni loki, ma na tehoro muria ma na ago vania hia lakamoi, rongona ihia ni naho na dou vanihita hita (1 John 4:19). Dou vania na kochikochi neni ma na maleho toha ina maramana neni ni sui, mai hia ni dou vania God,

ma na toha hina maleho hia.

Ina picha neni vaha hita ta vanotuhua se dona na toha na animolo hira vaha na pikoko, na mee, na bolo, na vonu, na muata, me kesana laka na maleho hira. Hira vaha a tate labatia so toha na vatana seko hina lalona na kosuna na noni. Eo, ihita ta berengira hira a choho ma tehoru tano, tara laka hina lalona na kosu, sei suge vaso Saetana ni tara na ngalo lua na salana vaha hia ni tehoru nahonaho ai. Ihia ni bere visu ma ni padaa koria ha visu soha salana na rongona vaha so ha tuni Jisas ni lepo susuliha vanihita hita kori vaha, "ihamu mu tehoru, ma mu parovata dou, ma mu tataru vania Taovia tohu, ma mu hia dona teke lihia na tarunga, mai hia ni dona choho lihi samiu" (James 4:7).

### **VATINA NA PICHA**

Na vatina na picha neni ni kori labatia vaha echikai na Kristin hia ni vanotuhua na rapo tutuni, ma na mamaurisali sana hina mate na Taovia, ma na talumauri ai Jisas Kraes, tahara laka chikai daha dona hotuhotu sana, hia soba ina hai ulusavu hada Taovia Jisas Kraes ni chau sana. Hina mate hia vanihita hita ina hai ulusavu ni vaha hia ni matesia na kochikochi neni, mai hita tihilana ta mate sana na toha na sasahana, ma na agoago hina kochikochi neni (Galatians 6:14). Ni dou hita ta mauri visu sana hina mamahela God, ma ta tehoru sana hina marara Hia (1 Peter 2:24). God ni lepo susuliha vanihita, mai hita ta talamia na Tarunga Tabu God ha naho, ma richovia na mamaurida sana hida tetehoru hita. Ma ta hia basia hita naua, ma mamahela na sa hina papada na noni hina kochikochi neni (Galatians 5:16,25).

Na hai ulusavu hira a kurua Jisas sana, ma chua na popolona, vaha ni tatea ina pichana na kosu neni, ma na haia hulihuli hira a hulua ma labu sekolia hia. Hia ni mate tahoa hada matemate hita rongona hada seko, mai hita ta mauri ma ta dou rongona hia ni mate salada (Isaiah 53:5). Herot mai hira hina malahai hia a meamea Taovia. Tahuna ihira a huli sua Hia hira a soritalihua so lovana Hia saisuia



na halo ni sola karukaruha, ma ni tamani na karuna loki. Eo, hia ni tihilana so ihira a talua ina lovana Hia na pilupilu hana na golu sana, ma talua lakamoi ina limana madoana echikai na hai, tara na hai ina radi na kingi. Sui, ma chuchuporu vania Hia, ma meamea Hia, ma haila loki, ma koria, “ihoe hara kingi hira na chiu mo tehoro tahuha!”. Ma chuvea ma taho lihia na hai hina limana, ma hulua lovana. Hira a sola naua hia, ma ni vangamaa, ma sekolia, ma meamea, ma alahia ba, ma labua, ma ni mate (Matthew 27:27-31).

Hia vaha hita ta dona ni avo ma ni avo hira hana na asara Kristin a dona tataru vania Taovia tohu, a taho na kuta tabu, a sola lingea ni avo na lingena Taovia, mai hia hira papada, ma na toha ago sasi hira a muri vataa ni tate labaa ihira a labu mate lakaa na dalena God (Hebrews 6:6). Na Buka Tabu God ni kori vaha, “tahara sui hira toha na hana a koriu nau ‘Taovia, Taovia’ daha sahe lalona ina kingidomu i heven, mai hira hana tutunina soba, ma na hana a ago muria na sa God na Tamagu nau ni ngaloo hira a agosia” (Matthew 7:21-27).

Hina lalona na picha neni hita ta berengia echikai na kei golo hinana Jiudasi, hana ni liangaa Jisas. Ma ni chabiria hia tolusangavulu na silva koeni, rongona na dou tangana golo ni saheli poponoa hia. Hia soba sa ni tehoro lalona ina mamauri Jiudasi. Na ruu ma na cheni me kesana laka na maleho vaha hira na solodia a taho, ma hia kurua Jisas ina bongina. Ihira a taho lakamoi na popolona Jisas ma pilei daesi tohuna. Ni manalia na lepo hina (Psalm 22:18). Hira a taho suia toha hina maleho Jisas sui, ma kori vaha, “ihami mi tahara ngaloo ihoe o kingi vanihami.”

Toha ma na toha a sola ngalo tamania hina dou ma na mamahela Taovia vaha na langi, ma na sinalaka, mai hira a tara so hira ngaloo tehoro sana Taovia, ma ago vania hia, mai hia ha lia ara Taovia. Ni pahui noni a ngaloo soba Taovia ha sangara hina tahu ni seko.

Na balo so ha, hana hira na malahai a baloa na gegerena

hia, ma na habu, ma na kolo ni vura mai ai (John 19:33-37). Sui, ma na kokoroko ni tangi. Pita hia ni liangaa Taovia etolu tahuna koria ihia ni tara dona ai sei so Jisas. Eo, ni tara viri hina mumurina mai Pita ni pilo, ma ni pada visua hana sasi, ma ni sola ni ngara (Matthew 26:69-75). Vaha vai ihoe o dona kori labaa sana na toha ihoe na hinana vaso Taovia, ma na himo mamauri hia ni tamania. Tara mai ihoe o vangamaa, tara hoe ngaloa kesana ha dona Jisas. Jisas ni koria, “tina sei hia kori labatia lakaa hia na higua nau, Nau lakamoi dato dona kori labatia hia sana na tamagu Nau i heaven (Matthew 10:32-33).

Jisas ni kori vaha lakamoi, “sei ni tahara na tahoia hina koros ma muria na maleagu Nau, hia ni tahara tutuni tihilana ha lia igo maramu nau” (Matthew 10:38). Mamahela loki hira hana a vanotuhua ma ravi hina babaraho, hia so Jisas Kraes!

Babaraho ni boroha,  
ma ni tehero tahuha,  
kopiua ma to koku samua hoe,  
na kolo ma na habumu ni vura,  
mai hina tabana a baloa na seko ni manga,  
ma ni dou vuliu,  
ma to malesanga sana na seko.

## **CHEHENA NA PICHA**

Na chehena na picha neni ni tatea na kosu ni malesanga ma ni vaolu rongona na sekona ni mauri sana hina dou ma na hina sasahavi God. Mai hia ni lia hina vale tabu tutuni God. Valena God na Mama, na Dalena ma na Tarunga Tabu, vaha vaso hina koritalu Jisas Kraes, ni kori vaha, “ai sei ni dou vaniu nau, hia lakamoi daha rongomana igo taluhasa nau. Mai Tamagu nau daha dou vania hia, ma ha mai, ma tehero sanga hia” (John 14:23). “God ni talukaea ma ni vonungaa sana toha na mamahela, ma ni sulukaea na noni sana hina mana Jisas Kraes” (Luke 1:52).

Eo, vaha na kosu ma na mamauri neni hia ni lia kalavata





hina valea talukaea God. Na seko ma na toha na maleho ni tara dou ni ba lihi. Oliolina na toha na animol hira vaha Saetana na tamana na choa ni reitutuhura, hita ta berengia hina Tarunga Tabu God, na Tarunga tutuni ni tehoru hina lalona na kosu. Oliolina na salana ni koli na sasaha seko, na kosu vaolu neni ni bere dou solahana. Na hai hira a vungu dou, vungu sana na vuana hina Tarunga Tabu God, vaha na dou, ma na mamahela, ma na rapo, ma na toba sivo, ma na mamauri ni rapo, na dou vania kesana, ma na laka, ma na maoni, ma na tutuni sana na sa na noni ni agosia. Ma na mamauri vaha soha noni dona utusia na seko vaha ni dona chaulia, me kesana laka na maleho vaha God, ma na noni ni mamahela sana (Galatians 5:22-23). Neni vaha na noni ha ni vaha so na arengana tutuni na hai ni sola tamani vuana, rongohana hia ni vasuha sana na hai lokina na hotona, hada Taovia Jisas Kraes vaha so vai tuni ni sola avo vuana rongona so ihia ni tehoru ngachi sana Kraes, ma na hina lepo Taovia ni kau ngachi sana hia (John 15:1-10). Vaha hia na Tarunga Tabu God ni vonungaa, ma ni lesovia sana hina dou Hia, ma na noni ha ni tamania na susuliha na tetehoro liusia na sa na noni ni ngangalao, ma ni matesia, ma ni mate popono toha maleho (Galatians 5:24). Na Tarunga Tabu ni naho vania, ma ni alahia, mai hia ni tahara muria, ma nau mamahela na sa na kokora ni ngalao (Galatians 5:16). Hia ni tara vaso tehoru ma na dodonu sana na sa hia ni berengia, se rongonia se hia ni vachangia, mai hia ni tehoru sana hina dodonu hia sana Jisas. Rongona ihita ta biritia (victory) hina susuliha na kochikochi neni, sana hida dodonu hita sana Taovia (1 John 5:4). Ihia ni tehoru sana na tutuni ma na papadana na visu maiana hada Taovia loki Jisas Kraes. Hia ni tehoru mamahela sana hina dou God, na dou vaha ha daha tehoru savaliu sana hia.

“Mamahela hira hana ni mariho na kosura, hira daha berengia God” (Matthew 5:8). Kingi Devet ni sola tamani avo na maleho, ma ni labura, ma ni biritira avo ana hala, mai hia ni dona na vailabu loki so hina lalona na mamauri ma na kosuna hia, rongona vaha so ha, mai hia ni tataru vania Taovia, ma ni kori vaha, “God agosia mo talua na kosu ni

vaolu lalona igo mamauri nau, mo talua lakamoi na tarunga tutuni ni vaolu lalona igo mamauri nau” (Psalm 51:10). Ni tara laka chika noni ha dona naua, ma ha malesanga dou, ma na vaolu na kosuna hia, vaha hia ha pilo mai tutuni somoi sana God vaha Devet ni ngalao, vesua God ha agosia, ma talua na kosu vaolu sana hia. God ni ngalao ha agosia na maleho vaolu sana himo mamauri hoe. Tahuna ba, hoe o dodonu sana himo susuliha konina hoe, ma na sa hoe o tamania, mai God ni talaka so tamania chika salana a tehoru lalona mamaurimu hoe. God hia ni dona, ma ni maoni na sangaho, rongohana hia ni koritalu, ma ni kori vaha, “Inau dato getua na kolo mariho kelamu hoe, ma nauho hoe mo malesanga sana na toha na maleho ihoe o talu halahaa, me kesana laka na maleho ni sekoliho hoe. God ni korua, “Inau dato vanihamu hamu na kosu ma na papada ha vaolu, ma ha taho lihia na kosu ni ngachi vaha na makara, ma ha vanihamu hamu na kosu ni rongomanga, mai Nau dato talua Igo Tarunga Tabu Nau hina lalohamu hamu. Mai Nau dato berengihamu so moi hamu mu muria, ma mu turua Igo kekecha Nau vaha Inau nu vanihamu hamu” (Ezekiel 36:25-27). Neni so na lepona hina Niu Tesitameni vaha God ni vanihita hita sana Jisas Kraes na Dalena hia.

Ina picha neni hita ta berengia na enchel hana ni mai laka. Hira na enchel, hara ago so hira a turura ma reitutuhura hira, hana a talu halahaa, ma dou vania God, ma ni talumaurira sana na maleho seko ni mai, ma na sasaha seko (Psalm 34:7; 91:11; Daniel 6:22, Matthew 2:13, 13:39, 18:10, Acts 5:19, 12:7-10).

Na tarunga hita berengia lakamoi ina picha neni ni tihoto lilihina na kosu, mai hia ni ngalo berengia chika tahu tihilana hia ha visu sahe salana tuali. Na rongona vaha soha, “mai ihamu mu basia purasahi ma na tobalela, rongona miu hala hamu Saetana ni liuvia pipi na nauna vaha na laeon ni kechea ma labu matea kesana” (1 Peter 5:8). Ni avo na tahuna ihia ni oli, ma ni bere vaha na enchel dou, ma ni taho na papadana kochikochi neni, ma ni hia perora hira a tara ngachi sana God. Hia ni sola ngalao ha bulesahanira

hina marumu God. Ma tina vaha ihita ta tara ngaloa, ma ta teke lihia, ihia daha choho ma ba (James 4:7).

## ONONA NA PICHA

Onona na picha neni ni tara bere dou. Na pichana so na noni ma na daki ni visuhasi se ni puka visu sana hana mamauri, ma ni tara muri doua Taovia. Chikai na matana ni tuturiha na poroporo, neni ni tate labatia ihia ni bisi, ma ni matura sana hina mamauri. Echikai na taba matana ni sangavi ma ni bere mamai, ma ni dou vania na kochikochi neni. Na ruu hina lalona na mamaurina hia ni ruu matemate, ma na picha ina kosuna hia ni talaha vaha hia ni ngaloa ha muria Taovia. Mai ihia ni tara tangomana. Toha na totovo ni talihutia hia, ma na hina mamauri hia ni tara vaso na susuliha, rongona hia ni rongonia Saetana, ma ni tara hia rongonia na sa God ni koria. Mai Saetana sola ba ni bulesia, ma ni choalia. Ni mana ihia ni ba ba lotu, mai hia hina lalona hina mamauri hia ni tara chika tutuni sana. Ihia ni kokopi soba sana na lotu vaha koria hia na Kristin. Hina dou God lalona na kosuna ma na mamaurina hia ni sivo, ma ni bisi. Hia ni tara padahilaa na sa ni dou se ni seko. Ihia ni vaha ni tihoto vatalena eruka na sala. Hia ni chachangi saisuia ma ni dou vania na sasahana na kochikochi neni. Hia ni tara dou tutuni vania God. Na vetuhu hina lalona na kosuna hia, ni tara vaso na ruu, ma na marara dou. Hia ni tara vaso maoni taho se karaoa na koros, vaha ni sola ngolingoli vania hia. Hina dodonu hia sana Taovia ni tahara susuliha, mai hia ni tara dona lepo sanga God ina tataru vania hia. Mai hia ni tehero bulebule soba, ma ni tara hia berengi doua ma na turua na kosuna. Ma ni tuturiha agosi salana na tarunga hina lalona hina mamauri hia. Mai Saetana ni pipitu soba tano vaha hia ni onioni na sahe. Hia ni tehero dou sangara, ma ni mamahela saisuira hira toha hana a nau seko, tara hia saisuira hira na hina marumu God.

Na pikoko ni tatelaba so na hotuhotu, ihia ni bere sahe, ma ni ngaloa ha sahe soha. Na noniha ni purasahania vaha hia ni mauri sana hina dou God, mai hia ni hotuhotu, koria



hia na Kristin. Mai hia na papadana na inu bia ni mai soha sana hia, kesa tahuna hia ni inu hina tahuasai, me kesa tahuna hia ni inu saisuira hira hana papi hia, hana a sosola na nau seko. Rongona hia ni vangamaa vanira, na tarunga ni hahasa vania, ma ni koria, “Tina vaha hoe ho inu chikai soba tahuna ni tara tau sekolia himo mamauri hoe”. Toha na papada ni tara na dou ni chaulia hia, mai hia ni dona na koehilu saisuia na lepo seko, berengia lakamoi toha na picha seko, ma ni sola papi sangara, ma ni mamahela saisuira hira na noni seko, ma ba havai ma mamahela. Sana ni avo na mamahelana na kochikochi neni, hia ni pada so na sa na tarunga ni kori vania hia, “Na seko hira ni dou soba tara tau sekolia himo mamauri”.

Ni tutuni vaha hita ta tara tangomana utusia na manu achi na lovo talihu tohuna na lovada hita, mai hia ni seko solahana tina vaha hita talamia hia ha mai, ma agosia nikuna hina lalona na kosuda ma na mamaurida hita, ma vasua na ago seko lalona. Eo, ni vaha lakamoi tina vaha hita ta kusu vania na tarunga na kakauda pepechi hia daha velesia lakamoi na limada popono hita, ma ragaa hida mamauri, ma na tarungada, ma ba hina kebe loki. Mai hia so God ni lepona susuliha vanihita hita, mai hita ta hia basia pada sataa na maleho seko vaha hira na vaoluna a padaa. Basia chachangi saisuia na seko tina ni mai chaulihita hita. Choho ba sana Jisas hia ni dona kopihita hita, ma ni utusia na sa ni mai.

Na noni hita ta berengia ina picha neni hia ni toua na koso neni saisuia na isele pepechi. Neni ni vaha so hira hana a dona meamea, ma utusia hina ago na Taovia saisuia na lapira. Ma na tatapea mangara a baloa, ma nau kira na kosuna na Kristin sana hira lepo. Na noniha vaha hia ni sola matahunua, ma na kukuni sana na noni na kochikochi neni liusia God. Hia ni lia hina cheka na noni, ma ni balihi sana Taovia. Na kore ma na ngalo kore kesa ni tate labatia hina tahuna na tahu seko ni chau, me kesana laka na maleho seko ni laba, ma ni sahelua na mamaurina. Na muata tarungaha ni dodona chukia na ora se na papada seko vania kesana, tahuna hira a tamania toha ira maleho

levo. Ni tuturiha sahe hina mamauri, ma ni sangavi salana na vaisekolihi, ma na hotuhotu.

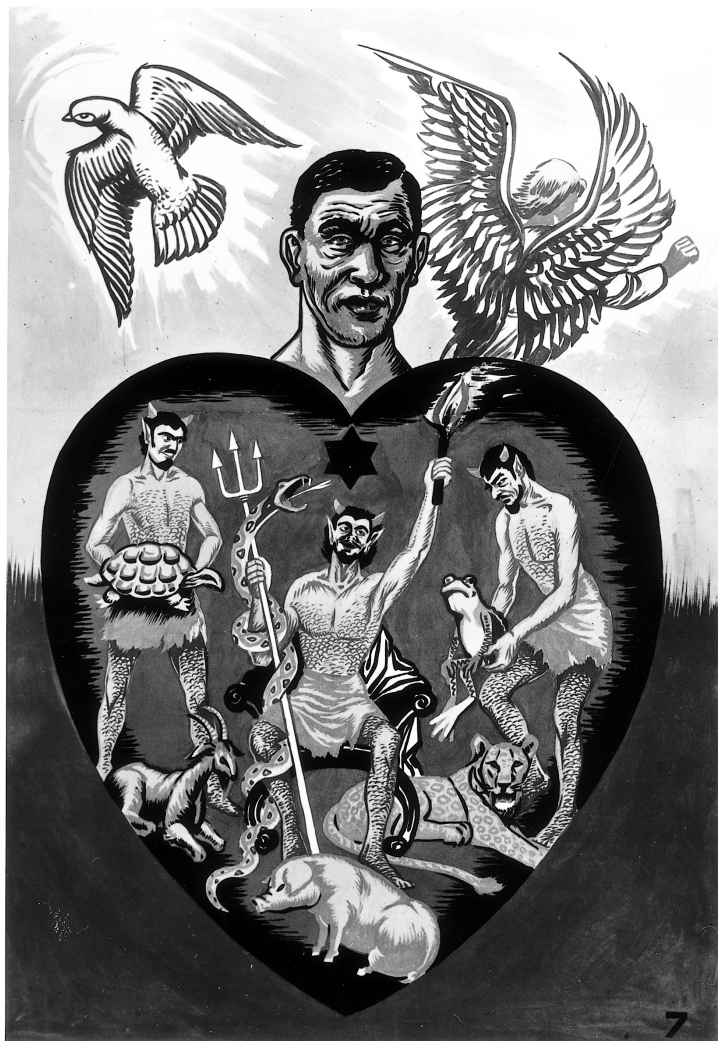
Na ngalongalona na golo, ni dodona sahe mai, ma ni sekolia na kosuda hita ma na mamaurida hita, tina hita ta tara rongomangana hina revo parovata Jisas. Eo, ma na revo God ni kori vaha hia, “Mu bebere dou, ma mu pipitu sana na tataru vania Taovia, ma mu hia basia puka sana na tovtovo” (Matthew 26:41). “Sei hoe o padaa koria ihoe o tihoto ngachi vaso, mo ho beberengiho ha, mo hia tabu puka” (1 Corinthians 10:12). “Ihita tihilana somoi ta tahoa ma ta sahelia pipi hina sahore vaitabu God, ma ta hia tangomana tihoto utusia na toha hina tovtovo na tarunga” (Ephesians 6:11-18).

## VITUNA NA PICHA

Na vituna na picha neni ni tate labatia so na beberengina ma na tetehorona na kosuna na noni vaha hia ni visu sana hina mamauri. Hia echikai na tahuna ni sola ba ni mamahela solahana sana hina marara God, mai hia ni tamania na kusu ni talu mai i heven, ma na hina Tarunga Tabu God. Eo, hia ni visu sana hina mamauri ma na hina dodonu hia sana God (Hebrews 6:4). Neni ni tate laba lakamoi vaha hina agoago na noni ni tara na pilo mai tutuni sana Taovia. Hia ni tara kusu vani poponoa Taovia hina mamauri. Ni vaha vaso hia ni rongonia na “saurongo dou” (Gospel), ma ni berengia. Na noni vaha ha hia ni sola so moi ni ngachi sana hina mamauri. Tahuna God ni lepo vania hia, hia ni tara ngalo olia ina sasaha, hia ni tehoru soba hina seko, ma na seko hira ni naua hia, ma ni sola ba ni seko.

Jisas konina ni koria hina tetehoro ma na hina agoago na hana ni visu hasi hia ni kori vaha, “Tahuna na tarunga seko ni chululihi sana chikai na noni, hia ni ba pipi nauna ma ni kechea salana hia ha mango. Eo, tahuna hia ni tahara vanotuhua chika sala mango, hia ni kori vaha ‘dou, nau to visu soha hina valegu’. Tahuna hia ni visu, ma ni berengia na vale ni manga, ma ni bere dou. Mumuringana hia ni ba,







ma ni alahi mai lakaa evitu na tarunga seko, seko solahana liusia hia. Hira a mai, ma tehoro saisai lalona chikai na vale. Tahuna na toha na maleho ni sui, na noniha hira a sahelia mai hia ni sola ba ni seko, seko solahana liusia hina tahu ni sui” (Luke 11:24-26). Na sa hita berengia ni laba neni ni tate makaa na sa na Proverbs ni koria ni tutuni. “Na chakuri ni dona visu, ma ni hani soha na mumutana vaha lakamoi na bolo, hana lesovia ni visu soha, ma ni leleso ina kocho” (2 Peter 2:22).

Na lepo hina buka tabu ni kori hasalana dou na kosuna ma na mamaurina na noni ni visu. Ma ni tara soha muria Taovia, ma na hana ni tara na pilo mai sana God. Vaha toha na seko hira a visu mai, ma tehorovi poponoa na kosu. Na beberengina hia, ma na sa hia ni agosia ni tate labati doua na mamauri hia ni tehoro sana. Hina Tarunga Tabu God, na davu - na manu pepechi raporapoha - ni choho, ma ni ba, rongohana na seko. Ma na Tarunga Tabu tara tako tehoro sai. Ni tara tangomana echikai na kosu ha lia na hina vale tabu God, ma ha lia lakamoi hina valea koku Saetana. Na enchel, ma na hina lepo God, vaha hira a tara mamahela tahuna na animolo hira a ba, ma bere visu hina nauna hira a tehoro nahonaho ai. Hira a sola padaa ma ngalao tina vaha na noni se na daki ha pilo, ma visu mai vaha na baka noni ni ba, ma ni basia hina vera tovosu. Hia ni ba, ma ni tehoro, ma ni kuta saisuira na bolo hira, tahara chikai berengihilaa, ma na palaa. Eo, echikai na dani hia ni tehoro, ma ni papada visu, ma ni kori vaha, ‘inau sola nu bule, nau dato visu soha sana na tamagu, ma to kori dou vania tamagu. Inau nu naua ma nu tehoro sana na seko ni tahara dou samua hoe. Ni dou ihoe o basia hilau nau koria nau dalemu hoe’ (Luke 15: 16-20). Na tamana hia tahuna hia ni berengia na dalena ni mai, mai hia ni sola sahavia na dalena, hia ni purasahani poponoa pipi na seko na dalena hia ni agosia. Ma na tamana hia ni taho visua, ma ni mamahela saisuia hia.

Na kosua noni ina picha neni ni tate labaa vaha ni tahara chika pilo lihi tutuni sana na seko, ma ni tara pilo mai sana

God. Ni tara lakamoi kechea na vulivuli hina tuana Jisas. Na kosuna ni vaha so ni vuru sana na aeani bilabila, ma ni tara laka dona harihiri. Hia ni tamania valingena, ma ni tara so dodona rorongong hilaa hina haila Jisas. Ni tamania lakamoi na matana, ma ni tara hia berengia na gilua kebe hina vava tuana hia. Hia ni tara vangamaa sana na seko hia ni agosia. Mai Saetana ni mai, ma ni tehororo, ma ni loki sana hina lalona na kosuna hia, vaha na kingi ni tehororo tohuna na toroni. Hia ni dona hotuhotu, ma ni kori laka ai hia na Kristin, mai hia ni vaha so na gilugilu, “ni sola bere dou itaba, ma na lalona na gilua ha ni vonu na kua mate, ma na kokora ni mabulu” (Matthew 23:27).

Na tamana toha na choa ni tehorovia na salana na Tarunga tutuni. Pipi na animolo, ma na toha na seko hira a saiasuira echikai na tarunga ma na tarunga seko a tehorovia na kosuna na noni ha. Eo, ihia ni sola ngaloo ha manga sara na tarunga seko hira, rongonga hira a sekolia ma soria. Ai sei ni pechakoe sana hina kecha Moses hia tihilana mate, tahara laka tau mauri rongohana ruka se ni avo na noni a korio hia ni sasi. Vaha laka vai tina chikai na noni ni tara ngaloo na dalena God? Vaha hia ni taho malamalaa, vaha so chika maleho ni pepechi sana ina habuna Jisas, ma na hina kekecha God vaha ni nau malesanga hia sana na seko. Vaha vai ihia ni tahara hia sekolia hina Tarunga Tabu dou God? Pada ba hoe, na hana vacha seko hia daha tahoo (Hebrews 10:28,29; 2 Peter 2:1-14).

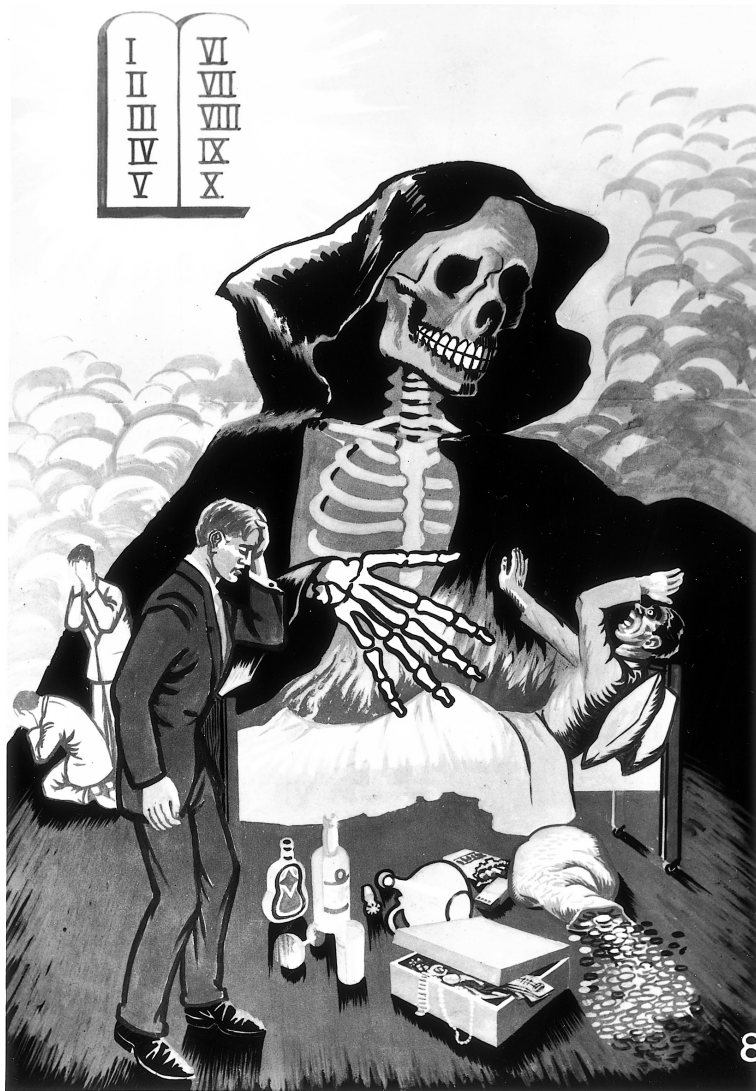
Tina na picha neni ni vaha kalavata na himo mamauri ma na kosumu hoe - ago papi dou nau - vani kesaa God, basia na tari viria mo turua hina vatalena na kosumu. “Hia ni tangomana ina tahu neni, ma na pipi na tahu na talumaurira hira hana a mai sana God rongonga ai Jisas” (Hebrews 7:25). Mai hia ni tangomana, ma ni maoni kalavata ha vulia pipi na seko tina ihoe o pilo tutuni, mo ho mai. Hia ni dona na utusia na tarunga, ma na toha ina tarunga seko saetana, ma dona teke lihira hira sana na himo mamauri hina lalona na kosumu, tina vaha vaso ihoe o talamia vania Hia ha naua. Eo, ni dou tina vaha ihoe o mai malavaha na lepa,

vaha hia ni mai sana Jisas, ma ni kori vaha, “inau nu sola ngaloa tina ihoe o manau nau, ma to malesanga sana na oche neni.” Jisas ni sola na sahavia, ma ni velesi baa na limana. “Eo, inau nu ngaloa ma nu koria ni dou ihoe o malesanga mo dou sana hamo oche” (Mark 1:40-41). Mai hia tina ihoe o ngachi sana himo mamauri mo tehoru hina rodo, mo tara tehoru ina marara, ihoe utu taho padaa kesa maleho dou, ma ni tara chikai tau sangaho rongona ihoe o vilia na matemate oliolina na mamauri. “Na seko na vovolina so na mate” (Romans 6:23).

## **ALUNA NA PICHA**

Aluna na picha neni hita ta berengia na noni seko neni hina mamauri hia sola ba ni ngachi. Hia ni tara pada ngolingolia vaha hia ha mai ma muria Taovia Kraes. Hia ni onioni mate, ma na kokorana hia sola ba ni vachangisavi, ma na mamaurina ni matahunina na mate. Na mate (na kua noni mate) ni mai novo soba hina tahu hita ta tara pada koria data mate. Na mamahela choachoa sana na maleho ni seko ni sui, ma ni tahaa, ma na tutunina ma na volivolina na seko ni laba, mai hia ni berengia hina matana. Na vachangisavi loki ina kebe ni chaulia, ma ni manalia. Hia ni papada visu, ma ni ngaloa ha tataru vania Taovia. Neni hia ni vanotuhua ihia ni tara tangomana na lepo saisuia God, na God vaha hina dou hia, hia ni sovea. Hira toha ana papi a matahu hachu ba lilihina na nonovana hia. Hira lepo ni tara vania hia chika mamahela, ma ni tara sanga hia tahuna hia ni charo hina matemate. Hina tamani tara tangomana vania hia chika mamauri kachi se maurisia mamaurina hia, ma taho lihia hia sana na vachangisavi. Hia ni purasahania God, rongona na tarunga ni tara na vania hia na tahu ha padaa, ma agosia na maleho ni dou.

Toha na maleho hia ni sola na dou vania hina tahu ni sui, ma ni tehoru sana a meamea ma tara dou vania. Na nonia lotu lakamoi hira vaha hana a tara dona doua Taovia, hira na minisita, piris ma na nonia naho ina chiochi hira tara tangomana sanga hia, rongona hia ni sovea hina dou God.



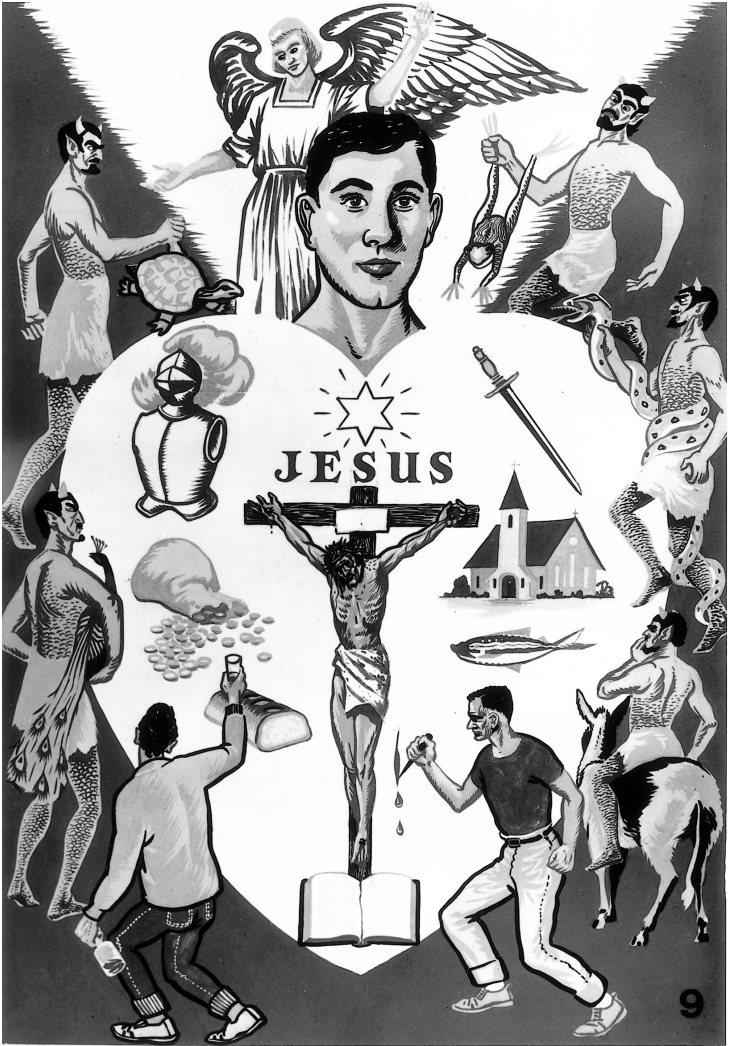
I	VI
II	VII
III	VIII
IV	IX
V	X

Ma ni mai vavana hina vacha loki God ni sau vania. Hia ni dona, ma ni chaulia, “Vaha ni sola na maleho seko solahana vaha chikai na noni tara, ma na daki ni ruchu lihi hina limana God na mamaurisali” (Hebrews 10:31). Hia ni sola pada ha kusu vania Taovia hana mamauri tahuna ni dou vania hia se tahuna hia hina tohua nonova onioni mate, mai hia ni pada visu, ma ni sui na tahu. Ni toha ma na toha na noni a tara tamania chika tahua pilo sana Taovia tahuna hira chacharo eba onioni na mate. Ni dou solahana so, tina hoe pilo mai sana God tahuna Hia ni varangisiho. Na oliolina hia ha rongonia na lepo mamahela, ma na lepona na mamauri sana God. Na noni seko neni tahuna hia onioni mate, hia ni pada visua na mamauri dou hia ni sovea hina vulivuli, ma na hina dou God. Na tahu neni ihia daha rongonia so na huhuvia mangana na nonia pede, na Seivia na nonia talu mauri hana hia ni sovea. Hia ni kori vaha, “Ba lihi hoe hana o tehoru sana hina kore God! Ba lihi mo ba hina kebe ni huma saliu, hana hira a agosi horo vania na tarunga mai hira hina enchel hia” (Matthew 25:41). “Na toha popono daha mate chikai soba tahuna, mumuringana na mate God daha pedera” (Hebrews 9:27).

## **SIUNA NA PICHA**

Siuna na picha neni ni tate labatia na mamaurina echikai na Kristin vaha hia ni tehoru ngachi sana hina mamauri hia sana Taovia. Vaha vaso toha na totovo ni ngaloo ha sekolia ma taho sivoa hina mamauri hia, hia ni biriti (overcome) sui lakalakaa toha na maleho hira, sana hina sulihia Jisas Kraes. Na Kristin vaha so ha tahara soba hia na sahe sana hina volau muria Taovia, hia ni tutuni sana hina papada, ma na hina mamauri hia. Hia daha tehoru ma muria so moi hana Taovia. Ihia ni talu mata sana Jisas, ma na hina dodonu hia ni tehoru boroha sana Hia. Vota hina tuturihana, ma ni chau hina susuina (Hebrews 12:1,2).

Saetana saisuira toha hina tarunga seko hia, a tihoto talihutia na kosuna ma na mamaurina na noni hana ni donua Taovia. Tovo ma tahara tangomana ha taho sivoa. Tara, ma alahia



9

na dalena God ba hina sala seko. Vaha na hotuhotu, ma na ngalo golo, ma na papada seko, ma ni avo laka na maleho ni tara dou. Oliolina na lepat, na donkey hita berengia neni ni tatea vaha na seko ni dona mai sana ni avo na sala. Na seko ni dona koku, ma ni dona oli nununa ma na asana. Mai hia na Kristin hana ni berengi doua, ma ni dona na sa ni seko, ma ni dou ihia ni tehoru ngachi rongona hina lepo God. Ma na hina Tarunga Hia, ni alahia sana hina tutuni God. Na noni hana ni velesia na gilasia inu se na vuaeni hina taba limana chikai, ma ni havai talihutia na hina noni Taovia ha. Hia ni tovoa ni avo na tahuna ha naua hina mamauri na noni vaha ha, ma muria na sasahana ma na mamahelana na kochikochi neni. Maleho hira ni tara dona olia hina mamauri na noni hana ni Kristin tutuni, rongona na noni ha ni mate tutuni sana Kraes, ma na ngalo levoa sana na malehona na kochikochi neni ni sui. Rukana na noni ina picha neni, hia ni labua na Kristin ha saisuia na maleho ni sola na hahani. Na noni ha ni tara donua Taovia, hia ni lekoa, ma ni meamea, ma ni talu matahuna na hina marumu God. Eo, ni avo na noni ma na daki hana a Kristin soba hina asa, hira lakamoi a dona na chuchukia na mamaurina na Kristin tutuni. Ni avo tahuna hia ni tahara na rongonira ma na rongomangara, rongohana ihia ni dona, ma ni muria na sa God ni koria sana hina revo Hia. Jisas ni kori vaha, “mamahela loki hamu hana hira a lepo seko vanihamu, ma ngalo labuhamu, ma koria ni avo na maleho seko vanihamu, na rongona hamu ago duli nau. Ni dou ihamu mu mamahela rongona na volivoli loki God ni talu horoa, ma ni turu vanihamu itohu heven” (Matthew 5:11,12).

Na tetehoru seko hita ta tehoru sana na tarunga so ni sola na ngaloa na vai votaa na Kristin sana hina dou God. Ma hia na Kristin ni tehoru saisuia na mamahela loki, ma na hina dodonu hia sana Taovia. Hia ni dona kori vaha, “Sei so ni dona vaivotahita hita sana hina dou loki Kraes? Na tara teoro dou? Na tahu seko? Na vaikinitahi? Na kola? Na hala se na matemate?” (Romans 8:35). “Sali ! Toha popono maleho hira, butuli sivo sua. Ni utu tau vaivotahita hita, sana hina dou God” (Romans 8:37). Taho ma ta kokopi sana

hina sahare God, hia ni dona ma ni tamania na susuliha ha utusia hina vailabu na tarunga. Tahuna na dani seko ni la ba, ma na vailabu ni chau na susuina, hita ta tihoto ngachi vata sana Jisas Kraes, hana Hia ni biriti poponora toha na tovtovo, ma na toha na sasaha seko. Tuni hita dona chaulia, ma ta taho volivolihita na pilupilu (crown) vaha ni sola na daradara dou mate, ma ni tehoru tahuha (Ephesians 6:10-18; 1 Peter 5:4).

Na vetuhu hina kosuna hia ni maroha ma ni marara dou. Sana na mamaurina hia ni vonu hina Tarunga Tabu God. Sui, ma na hina dodonu hia sana Taovia. Hia ni vaha daha sola so na mamahela loki vanira hira hana a biritia ma vele ngachi, ma ni chau na susuina na tahu. Ihira na hana a biritia toha maleho ina kochikochi neni, God ni korua ihira daha hania na vuana na haina mamaurisali, ni halaha hina lalona na hina uta God. Hira lakamoi tahara tau mate ruka tahuna. God daha vanira hira hina tirenge kokoku God, mai hia daha vanira lakamoi hira tango chikai na makara seresere, tohuna hira a marea na asa vaolu sana. "Hira hana a susuliha ma butuli sivoa na sasaha na kochikochi neni, ma ni chau na susuina na tahu, ma agosia na sa Nau nu mamahela sana, Inau dato vanira na ngongorahi, na ngongorahi vaha Tamagu Nau ni vaniu Nau. Mai hira lakamoi daha sahelua na popolo sere, mai Nau utu dato savula lihia na asara hira hina lalona na bukana na mamauri. Hina matana na Tamagu Nau, mai hira hina enchel Hia, Inau dato kori la ba, ihira na higo toha Nau. Sei ni tehoru tutuni sana God Nau dato naua hira mahalia echikai na tuhuru ngachi sana hina vale tabu God, mai hia daha tehoru ai, tara tau ha balihi. Hira lakamoi hana a butuli sivoa toha na maleho seko, Inau dato talamira hira daha dona tehoru ina madoagu Nau lilihina na toroni Nau nu tehoru kelana. Vaha lakamoi Nau nu butuli sivoa toha na maleho seko ina kochikochi neni, ma na tahu neni Nau nu tehoru lilihina na Tamagu Nau kelana hina sala tehoru God (throne) Hia." (Revelation 2:7,11,26; 3:5,12,21).

Na kei ni sangavi ma na golo ni rarasa mai taba ni tatea vaha tara soba na kosuna hia ni malesanga, neni hia hina



golo hia ni kusu vania lakamoi God. Hia ni tahara sekolia hina golo sana toha na maleho hina kochikochi neni. Ihia hina golo ni sangara hira na noni tara tamani levoa. Hia ni saua sangavuluna pipi na maleho hia ni tamania, vaha hina golo ma na toha hina tamani hia ni chaulia hia ni vani visua God. Talukaea God sana toha sui na maleho hira.

Na bereti ma na cheche ina picha ni tatea vaha hia ni tehoro sana na mamauri ni maroha ma ni utusia na sa ni dona mai sekolia hina mamauri hia. Ihia ni tahara ngaloo ha sekolia hina mamauri hia sana na inu susuliha hira tara, ma na hania na sa ni tahara tihilana na Kristin (Acts 15:20). Hia ni tara sekolia hina golo se kokorana (rongona na kokorana hia hina vale tabu God) sana na pipiala na mavuru, ma na dami, me kesana na meresini susuliha, vaha ni dodona sekolia na noni, me kesana laka moi na maleho vaha na maruana, me kesana laka ba. Mai hia ni tara taho na maleholevo hira, ihia ni hania na kuta ni sangaa na kokorana hia. Na kosuna ma na mamaurina hia ni lia na valea talu halahaa God. Hia ni sola na maoni ba lotu ni acha vaso kesana na tahu ni dou se ni seko. Hia ni sola mamahela tataru vania Taovia saisuia hina bohulu hia, se hina valea lotu, se hia konina ina lalona valena hia, rongona ihia ni dona doua vaha na Kristin ni tahara tau ha mauri, ma halaha mai dou sana hina mamauri hia, tina hia ni tara lepo saisuia God pipi dani, sana na tataru.

Na buka ni sangavi ha, ni tate laba na Buka Tabu God ni sangavi vania hia. Hia ni ichumia ma ni sasani pipi dani kechea na sasaha, ma na susuliha, ma ni avo laka na maleho dou hina lalona na Buka Tabu God. Na revona God ni vaha na ruu ni alahia hia, ma ni vaha na ise le loki ni hia labua na tarunga sana. Na revona God vaha na hana na mamauri hia, ma na kolo lakamoi hana ni dona suilavania hina marou hia, ma na kolo hana hia ni leso sana, ma ni malesanga. Ma na Buka Tabu God ni vaha lakamoi na gilasi a chironunu vaha hia ni berengi konina hia lalona.

Hia ni maoni mate karaoa hina korosi, rongona hia ni dona

doua na volivoli sana. Hia ni dona hia ni mauri visu sana Kraes, ma ni tehoru sana na mamauri vaolu, ma na hina mamauri ma na papadana hia vaha hia ni sola padaa pipi na maleho i heven, ma na papada na popono hia, i ai heven tara ina kochikochi neni (Colossians 3:1-2). Hia ni onioni chaulia God, mai hia ni malavaha echikai na hai ni tihoto halaha lilihina na vuravura kolo, ma ni tamani na vuana hina tahuna ni vua (Psalm 1:3). Vaha lakamoi na, rengana na hai hana ni sola avo na vuana dou sana. Na noni vaha ha ni tara tau matahunia na matemate, rongona na dou loki God vonungaa na mamaurina hia sana hina Tarunga Tabu God.

### **SANGAVULUNA NA PICHA**

Jisas ni kori vaha, “Inau nu mauri tuhu visu mai Nau na mamauri. Sei ni dodonu sagua Nau, daha mauri visu acha vaso hia daha mate, mai sei ni mamauri vata, ma ni donuu Nau, ma ni vele ngachi sagua Nau, tahara tau mate” (John 11:25-26). Sei ni rongonia igo revo Nau, ma ni donua Hia hana ni sau maiu Nau, ni tamania na mamaurisali. Hia ni tahara tau chaulia hina pede God, rongona hia ni pichangi sua na matemate vaso, ma ni ba ina mauri (John 5:4). Na Kristin tara tau matahunia na vacha ma na matemate. “Na matemate ni tahaa ma ni sui, ma na mamahela ma na dou ni laba. Ai matemate, vai himo suliha hoe? Ai matemate, vai himo susuliha vailabu hoe?” Hita mamahela loki vania God ni vanihita hita na susuliha pichakae sana Jisas Kraes hada Taovia (1 Corinthians 15:54-57).

Na noni vaha hia ni tehoru ma ni vavano saisuia God ni tara tauha matahunia na matemate. Tahuna na mate ni chaulia hia, hia ni sola mamahela matena hia daha ba, vaha ai Polo, hina noni ago God ni koria, “Inau nu sola ngangavina to ba lua na mamauri neni, to ba ma to tehoru saisuia Jisas Kraes ago Taovia” (Philippians 1:23).

Na Kristin ha hia ni sola na ngalo berengia Jisas, hana ni mate matena, ma ni volia na vovolina ana seko na Kristin ha ina koros. Hina Tarunga Tabu God ni soho korina laka



ana revo Jisas. “Basia na tobasahata ma na chachasivo, mu donua God, ma mu donuu lakamoi Nau. Na valena tamagu Nau ni tamani pahui na sala tehoro sana. Inau dato visu mai ma to tahohamu hamu ma mu mai sagua Nau, mai hamu damu tehoro saisuiu nau” (John 14:1-4). Na maleho so ni tara chikai berengia ma na rongonia se tara pada tau laba, hia so na maleho ai God ni agosi horo vanira hira hana a dou vania Hia (1 Corinthians 2:9). Tara chika languchi hina kochikochi neni ha tangomana na kori hasalana na beberengina na vera tohu heven. Hana hia ni agosi horo vanira hira hana muria Taovia ina kochikochi neni.

Oliolina na matahunina na kua noni mate hina enchel se hina nonia taho kori God hita berengia hina susuina picha neni. Hia ni pitu ma ni onioni matena na taho visua hina tarunga tutuni malesanga dou ba sana God. Na mamauri ma na tarungana noni daha ba lihi sana na kokora vaha a tehoro laloe vacha, ma halaha ma sahe hina machapana heven, ma vanutuhua Jesus ai, hana vaha hia ni mate matena ina koros. Na mamahela loki ni pitua hia hina matana God, vaha Jisas daha solo doua hia, ma koria vania, “Hoe ago marumu Nau o sola ago dou tutuni! ... mai kesa mo sahe sana igo mamahela Nau” (Matthew 25:21). Saetana ni tahara laka tamania chika susuliha vania hia. Na noni tara tamani ha ni mate, mai hira na enchel a mai, ma taho baa, ma ni tehoro lilihina Abraham sana na kabu loki heven (Luke 16:22). “Sui, mai nau nu rongonia na lepo ni talu mai heven ni kori vaha, ‘mare sivoa neni: Mamahela loki vania hira hana a mate sana Taovia, vota neni ma ni ba’. Na Tarunga Tabu God ni lepo visu: “Eo, sola ni tutuni!” Hira daha sola na mamahela rongona hira daha mango sana visa na ago solahana hira a agosia, ma na vovolina na hira ago hira ni ba murira hira” (Revelation 14:13).

## **SUSUINA NA LEPO PAROVATA**

Vaniho hoe hana o ichumia na buka neni. Ai God ha sangaho ma lepo samuho, mo kusua na mamaurimu vania hia hana ni sola na dou vaniho, rongohana ihia ni koria, “Pilo visu

mai sagua nau saisuia na mamaurimu” (Deuteronomy 30:2). Kusu vania Jisas na mamauri ni kabuli, ni chachasivo, ma ni biu sana ni avo na sasaha ina kochikochi neni, mai hia daha kusu vaniho na kosu ma na papada vaolu. Basia na rongomangana na mamauri choachoa ni talu hina lalona na kosumu, tara mo muria na sasaha seko hia ni ngalao (Mark 7:21). Lua hamo seko, mo velesi ngachia na maleho ni dou ma ni richo, rongohana “na volivolina na seko na matemate, mai God ni kusua na mamaurisali, mai ta saisaisuia ai Jisas Kraes hada Taovia” (Romans 6:23).

Mai hoe hana vahavaso o saua himo mamauri vania God, “velesi ngachia na revo tutuni vaha nau nu saniamu, ma na titihila ihamu mu muria, ma mu hia tehoro ngachi sana himiu dodonu ma na dou vania himo Taovia” (2 Timothy 1:13). Na rongona vaha lakamoi soha mai Polo ni marea hina 2 Timothy 1:12 ma ni kori vaha, “Inau nu dona na hana inau nu donua ma nu dona doua kalamatavia ihia ni dona turu douu nau. Ma chau na dani hia ni talu vaniu nau.” Tihoto ngachi mo halaha sana himo dodonu sana God, ni dou ho tataru sana hina susuliha na Tarunga Tabu God, mo turu konimu hoe sana hina dou God, bere ba sana Jisas, na sala na tutuni ma na mamauri, hada Taovia hia ni haravia na visu mai, na tahora hira na dalena hia. Hia hana ni kingi vanira hira na toha na kingi, mai hia na Taovia hana ni Taovia vanira hira na toha na taovia (1 Timothy 6:15).

Ihia na hana ni dona turuhamu, ma mu hia basia na puka, ma taho bahamu hamu hina malesangana, ma na mamahela lalona hina matana tabu God. Sana chikai soba na God hada talu mauri mai Jisas Kraes hada Taovia, na hana halaha chapa, ma na hana rongoha, na pichakaena hina susuliha hia, hia na susuliha, ma na sulihia hia ni kusua, hina tahu ma na tahu ni sui vaso, ma na hina tahu neni, ma na hina tahu ma na tahu ni mai vata. Amen” (Jude 24:25).